

Les lletilles

No ha de sorprendre gens que els mots lletilla i lent (el substantiu, no l'adjectiu) tinguin una mateixa etimologia, és a dir, un origen comú, si hom té en compte que les lletilles tenen forma biconvexa, con la majoria de les lents o, si més no, com les més característiques. Lletilla és un mot popular o hereditari, tal com mostra clarament la l palatal inicial, prolongament del diminutiu del mot llatí del qual prové, per mitjà d'un simple manlleu de la llengua escrita, el mot savi o culte lent. Notem que en lloc de lletilla és molt usual de dir lletia, forma que el Diccionari admet al costat de la primera, i que s'ha originat a causa del fenomen anomenat dissimilació, que fa canviar un so d'una paraula sota l'acció d'un altre so igual o semblant i proper. Uns casos anàlegs de dissimilació s'on fiol, uial i assoleiat, usats en lloc de fillol, ullal i assolellat.

El substantiu lletilla, o lletia, designa una planta de la família de les papilionàcies que fa un llegum comestible, molt alimentós, i també el mateix fruit, i, acompanyat de sengles determinatius, dues espècies vegetals més, així com alguns objectes que tenen, poc o molt, forma de lent o lletilla. I, encara, modernament es designen també amb aquest nom les anomenades lents de contacte, és a dir, les càpsules de vidre o plàstic que s'apliquen directament sobre la còrnia i que fan la mateixa funció que les ulleres. El Diccionari Fabra no recull encara aquestes accepcions de lletilla i lent de contacte, sens dubte perquè es tracta d'una innovació en el camp de l'òptica o l'oftalmologia, posterior a la redacció de l'obra, però la Gran Enciclopèdia admet ja per a lletilla el valor equivalent a lent de contacte, que considera la denominació preferent:

Algú, amb el significat de «lent de contacte», en lloc de lletilla o lletia diu, i creu que s'ha de dir, «lletilla», alhora influit pel castellà i amb el desig de diferenciar la peça òptica del llegum. Però aquesta distinció és artificial i innecessària. En català no hem creat un diminutiu de lent, amb el sufix diminutiu -illa, molt poc usat en el nostre mecanisme actual de formació de mots, sinó que hem conferit una nova accepció al vell mot lletilla. A part que sempre es pot recórrer a lent de contacte, és enraonat que amb aquest significat es procuri no fer la dissimilació i pronunciar distintament llet-til·la. Al capdavant, però, com que la dissimilació és un fenomen involuntari, originat per la mateixa articulació, és probable que s'acabi dient també lletia, igual que en el cas del llegum, confiant al context la missió de desfer l'ambigüesa.